

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע

5.2.2015

מניעת נזקי ריסוס לדבורים בגלעיניים

במטרה לצמצם את הנזקים שעלולים להסב הריסוסים לדבורים נערכו עד כה שתי פגישות משותפות למדריכי הדבורים, הגנת הצומח ואגרואקולוגיה בשה"מ ולפקחים ואנשי ארגון הדברה משולבת.

הפגישה הראשונה נערכה בבנימינה בתאריך 29.12.2014 בהשתתפות ד"ר שאול בן יהודה, יוסי סלבצקי, לאה סלע, אבי גולדשטיין, ד"ר גדעון טופרוב וד"ר אהד אפיק; הפגישה שנייה נערכה בבית דגן בתאריך 7.1.2015 בהשתתפות ד"ר שאול בן יהודה, יוסי סלבצקי, יעקב גוטליב וד"ר אהד אפיק.

הפגישות התמקדו בבעיית הריסוסים בזמן הפריחה במטעי הנקטרינה והשקד. שני הגידולים הללו פורחים מוקדם בעונה, כאשר הפריחה בטבע מועטה, ולכן מושכים שפע דבורים ממרחק של עד כ-5 ק"מ. חשוב להדגיש כי קיים הבדל מהותי בין שני גידולים אלה: הנקטרינה אינה תלויה בדבורים להאבקה, ולכן הריסוסים פוגעים בדבורים בלבד, והשקד זקוק לדבורים להאבקה, כך שכל פגיעה בדבורים תתבטא גם בירידה ביבול.

המזיקים שכנגדם מתבצעים טיפולי ריסוס בזמן הפריחה הם תריפס (בעיקר בנקטרינה ובשזיף), מזיקי שלד וצרעת השקד לקראת סוף הפריחה. התכשירים למניעת פטריות בעונה זו (סלסול עלים) ככל הידוע, אינם פוגעים בדבורים.

המלצות כלליות למניעת נזקי ריסוס לדבורים

- הימנע מריסוסים ומטיפולים סיסטמיים שניתן לדחות לתום הפריחה. מדובר בעיקר במזיקי שלד, במיני כנימות ובצרעת השקד.
- במקרה שחייבים לרסס, יש לעשות זאת לקראת החשיכה, ורצוי בימים קרים, כאשר אין פעילות דבורים.
- מומלץ להשתמש בחומרים בעלי רעילות ושאריתיות נמוכות, בהתאם לרשימה שבהמשך.
- יש לרסס כאשר כיוון הרוח הוא מהכוורות לתוך השטח המרוסס.
- ריסוסי קרקע עדיפים על פני ריסוס מהאוויר, משום שהם יוצרים פחות רחף.
- הימנע משפיכת שאריות חומרי הדברה בשטח ומיצירת שלוליות מזהמות, בעיקר באזורים שבהם ממלאים את המרססים ושוטפים אותם.
- יש להודיע מראש למגדל הדבורים על מועד הריסוס ועל סוג החומר שבשימוש, כדי שיוכל להיערך בהתאם. לאיתורו של מגדל הדבורים אפשר להסתייע במועצת הדבש, טל': 03-5621515.
- יש להקפיד ולהתמיד במתן הדרכות והנחיות בנושא למגדלים, לפקחים ולמדריכים בכל דרך אפשרית (קורסים וימי עיון, עלונים למגדלים, "עלון הנוטע" ועוד).

תריפסים בנקטרינה – התכשירים העדיפים מבחינת השמירה על הדבורים הם **טרייסר אולטרה**, **ספרטה ופרוקליים**, המתייבשים מהר יחסית, ולאחר מכן אינם רעילים לדבורים. קידום הרישוי של התכשיר **מאבריק** כנגד תריפס ומזיקים נוספים עשוי אף הוא למנוע פגיעה בדבורים. יתר התכשירים רעילים לדבורים, ולכן רצוי שלא להשתמש בהם בזמן הפריחה. בכל מקרה, על התווית של מרבית התכשירים נכתב כי יש לרסס רק בשעות הלילה. השימוש בתכשירי כלורפיריפוס, כגון, דורסן בריסוס מזיק מאוד

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע

לדבורים וממילא אינו מורשה במטעים גלעיניים. בהמשך העונה לאחר הפריחה, איבוק בדורסן 5% להדברת קפנודיס אינו פוגע בדבורים.

התכשירים העיקריים להדברת תריפסים בגלעיניים והפירוט המופיע על התוויות בארץ

- טרייסר אולטרה: התכשיר רעיל לדבורים רק במגע ישיר ואינו פוגע בהן לאחר התייבשות.
- פרוקליים: התכשיר רעיל לדבורים במגע ישיר בלבד. הריסוס יעשה רק בשעות שתאפשרנה התייבשות של טיפות התרסיס לפני התחלת פעילות הדבורים, כלומר בשעות הערב והלילה ובשעות הבוקר המוקדמות.
- ספרטה: התכשיר רעיל לדבורים רק במגע ישיר. התכשיר אינו פוגע בדבורים לאחר התייבשותו. אסור לרסס בעת פעילות דבורים בשטח.
- רופאסט: התכשיר רעיל לדגים ולדבורים. אין לרסס בזמן של פעילות דבורים בשטח. מרססים בשעות החשיכה, השעות שבהן הדבורים אינן פעילות. כוורות הנמצאות בסמוך לחלקה המרוססת ייסגרו בעת הריסוס.
- דיקרזול: רעיל מאוד לדבורים.
- מסורול: רעיל לדבורים.
- מרשל*: רעיל לדבורים. מרססים רק בשעות הערב והלילה, כאשר אין תעופת דבורים (בנקטרינה).
- קרבולן*: רעיל לדבורים. יש להימנע מריסוס בזמן פעילות דבורים, ולכן הריסוס יעשה בלילה (בנקטרינה).
- * התכשירים מרשל וקרבלון מכוונים לצאת משימוש בחודשים הקרובים.

צרעת השקד – כל התכשירים המשמשים לטיפול כנגד צרעת השקד רעילים ובעייתיים לדבורים. על סמך עבודות שנערכו בחממות עם דבורי בומבוס, נראה שהאיפון הוא הפחות בעייתי מבין התכשירים, והאימידן והרוגור הבעייתיים ביותר לדבורים, ולכן רצוי ליישם אותם בעיתוי מאוחר ככל האפשר, לאחר סיום הפריחה. בהתייעצות עם מדריכי הגידול והגנת הצומח, מומלץ לדחות את הטיפולים כנגד צרעת השקד סמוך ככל האפשר לסיום הפריחה, ואם נדרש ריסוס בזמן הפריחה, יש להודיע למגדל הדבורים די זמן מראש שיאפשר לו להוציא את הכוורות מהמטע.

התכשירים העיקריים להדברת צרעת השקד והפירוט המופיע על התוויות בארץ

- אימידן: רעיל מאוד לדבורים. על תווית התכשיר נרשם כי הוא אסור לריסוס בעת הפריחה!
- איפון: רעיל לדבורים בריסוס.
- פרותיאוס: רעיל לדבורים.
- רוגור כחול: רעיל לדבורים.

כתבו ד"ר אהד אפיק, תחום דבורים, שה"מ; וד"ר שאול בן יהודה, תחום הגנת הצומח, שה"מ